

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Windmolen De Korenbloem in Kinrooi (Ophoven)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Windmolen De Korenbloem, Kinrooi (Ophoven),
Heerweg zonder nummer- monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4001/72018/101.1

9/06/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	7
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	7
2.1.1.	Algemeen	7
2.1.2.	Verlies erfgoedwaarden	7
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	8
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	8
2.4.	Juridische toestand	8
2.4.1.	Adres en kadaster	8
2.4.2.	Onroerend Erfgoed:	8
2.4.3.	Omgeving	8
2.4.4.	Natuur en Bos	9
3.	Bronnen	9
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
4.1.	Omgevingsplan	9
4.2.	Fotobijlage	9
4.3.	Documentatie	9
4.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen	9

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit dossier werd opgemaakt naar aanleiding van een typologisch-thematisch evaluerend onderzoek naar windmolens in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering heeft zich in het Regeerakkoord (2019-2024) als doel gesteld om te onderzoeken of het behoud van het beschermd erfgoed geslaagd is. De herevaluatie van windmolens (2020-2021) diende hierbij als één van de pilootprojecten. Alle bewaarde traditionele windmolens in Vlaanderen werden in het kader van dit project geherevalueerd binnen een thematisch-typologisch toetsingskader en op basis van de huidige erfgoedwaarden en criteria. De resultaten en methodologie van dit onderzoek zijn terug te vinden in het gepubliceerde rapport: [Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen](#).

Op basis van dit onderzoek zijn vijf opheffingsdossiers van beschermde windmolens (al dan niet met hun omgeving), evenals één opheffingsdossier van een beschermde molenaarswoning en één opheffingsdossier van een beschermde molenomgeving toegevoegd aan de beschermingskalender 2022.

Voorliggend dossier betreft de opheffing van de bescherming als monument van de windmolen De Korenbloem in Kinrooi.

1.1. Situering

De als monument beschermde windmolen De Korenbloem is gelegen in Kinrooi, meer bepaald in de deelgemeente Ophoven, aan de Heerweg waarvan de benaming duidt op de Romeinse heirbaan Tongeren-Nijmegen op de linker Maasoever die de gemeente doorkruiste. Ten noorden en ten zuidwesten van de molensite bevinden zich respectievelijk de kerkdorpen Geistingen en Ophoven. Op ongeveer een 500 meter oostwaarts ligt de Maas met jachthaven De Spaanjerd. De Heerweg wordt aan weerszijden gekenmerkt door een open landelijk achtergebied doorkruist door de Abeek en Witbeek. De oostzijde van de straat is verkaveld met residentiële woningbouw voornamelijk daterend uit de tweede helft van de 20ste eeuw-begin 21ste eeuw.

Op het aanpalend perceel bevindt zich nog de voormalige molenaarswoning, vermoedelijk daterend uit het eerste kwart van de 20ste eeuw.

De windmolen Korenbloem werd op 20 december 1974 bij koninklijk besluit beschermd als monument. De vroegere molenaarswoning is niet beschermd, maar opgenomen als vastgesteld bouwkundig erfgoed¹.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Windmolen De Korenbloem en molenaarswoning* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73170> (Geraadpleegd op 18-01-2022).

1.2. Historisch overzicht ²

Reeds in 1590 vermelden schatboeken een windmolen langs de heerbaan in Ophoven. Op dezelfde plaats verdween in 1818 een standaardmolen. Niet ver daar vandaan werd in 1806 de stenen bergmolen De Korenbloem opgetrokken. In 1940 maalde de molen het laatst. Na de oorlog werd de maalfunctie niet hernomen en takelde de molen snel af. Zo werden circa 1950 twee wieken verwijderd. In de jaren 1960 ondernam de gemeente Ophoven pogingen om de molen in stand te houden of te bewaren³. Ondanks de uiteindelijke bescherming als monument in 1974 en restauratieplannen opgesteld door architect G. Daniëls (Maaseik), bleven grondig herstel en restauratie uit. De molen geraakte alsmaar meer in verval. In 1979 werd de molen ontmanteld waarbij onder meer de kap, molenas en de overige twee wieken werden verwijderd. De omgeving van de molen werd in de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw verkaveld voor woningbouw.

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier⁴

Reeds in 1962 nam de gemeente Ophoven een initiatief om de windmolen te bewaren voor het nageslacht en diende ze een 'voorstel tot klassering' in. Dit voorstel werd ongunstig onthaald door de toenmalige minister en ook de gemeente en eigenaar bereikten geen akkoord over het toekomstig beheer van de molen⁵. Pas op 20 december 1974 werd op initiatief van de toenmalige Rijksdienst Monumenten en Landschappen de Korenbloem bij koninklijk besluit beschermd als monument. In het besluit staan geen erfgoedwaarden vernoemd. Voortgaande op documenten uit die periode (verslag van 1962, zie 2.1.) kan echter opgemaakt worden dat de molen voornamelijk gewaardeerd werd wegens de industrieel-archeologische erfgoedkenmerken en -elementen.

Op het moment van de bescherming verkeerde de windmolen in een slechte bouwfysische toestand en ook na de bescherming degradeerde de toestand verder. Gezien de erg vervallen en aldus onveilige toestand van de molen en de voortschrijdende verkaveling op aanpalende percelen vroeg het schepencollege op 30 juni 1977 een opheffing van het beschermingsbesluit. De rijksdienst ging hier niet mee akkoord en wees op de recente bescherming van de windmolen waarbij de gemeente geen bezwaren had. Gezien de vervallen toestand vroeg de rijksdienst dringende instandhoudings- en beveiligingswerken. Daar de eigenaar niet voldoende solvabel was, wees de rijksdienst de gemeente op haar verantwoordelijkheid en adviseerde ze de gemeente om een eventuele aankoop van de molen te overwegen.

De gemeente besliste hier niet op in te gaan en gaf in 1978 uit veiligheidsoverwegingen het bevel aan de eigenaar om bepaalde onderdelen van de molen ('wiek, molenas,

² Gebaseerd op: DENEWET L. & HOLEMANS H. 2020: *De Korenbloem* [online],

<https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=223> en

<https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=6651> (geraadpleegd op 13 januari

2022); Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Windmolen De Korenbloem en molenaarswoning [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73170> (Geraadpleegd op 14-01-2022); SMET W.

1985: *Molens stervens staande. De teloorgang van de "Korenbloem" te Ophoven*, s.l.

³ In 1962 diende de gemeente een "voorstel tot klassering" in; in 1968 bevroeg de gemeente het Openluchtmuseum Bokrijk voor een eventuele overbrenging van de molen.

⁴ Tenzij anders vermeld is dit gebaseerd op volgende archief: Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL 153 , Kinrooi, windmolen De Korenbloem (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED).

⁵ SMET 1985, 16.

onderdelen van de kap, en toebehoren') te verwijderen zonder hierbij toelating te vragen aan de Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen. Bij vaststelling van de feiten verzocht de Rijksdienst tot behoud van de losliggende stukken en tot conserverende maatregelen (o.m. afdekken kapgat).

In de daaropvolgende decennia waren er weinig ontwikkelingen ten gunste van de bouwfysische toestand van de molen. Pogingen tot herbestemming en een aanmaning (1981) tot dringende instandhoudings- en beveiligingswerken draaiden op niets uit.

Binnen het kader van de thematisch-typologische herevaluatie van het windmolenerfgoed in Vlaanderen (2020-2021) werd samen met een inspecteur Monumentenwacht Limburg in maart 2021 een plaatsbezoek aan de molensite gebracht. De slechte, sterk gedegradeerde toestand van de molen werd hierbij bevestigd. Wegens het onherstelbaar verlies van de erfgoedwaarden stelt het agentschap Onroerend Erfgoed bijgevolg zelf voor om de opheffingsprocedure voor het monument op te starten.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 25 maart 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de huidige toestand van het onroerend goed.

Het plaatsbezoek gebeurde op aanvraag van het agentschap Onroerend Erfgoed samen met Monumentenwacht Limburg en een beknopt inspectierapport werd opgemaakt⁶. In het rapport wordt de conditie van de molen per rubriek weergegeven op een 6-delige schaal, en dit voor de bouwfysische toestand, onderhoud en risico op gevolgschade.

Wat betreft de bouwfysische toestand, wordt met uitzondering van de molensite en omgeving die als 'redelijk' (3 op schaal van 6) wordt ingeschaald, het gaand en staand werk alsook de losse onderdelen van de windmolen ingeschaald als 'slecht' (5 op schaal van 6):

Enkel de belt en de open molenromp zijn bewaard, beiden sterk begroeid met o.m. klimop. Alle schrijnwerk en beglazing (ramen, deuren en poorten) zijn verdwenen. De cementering op de zuidwestzijde van de romp is grotendeels afgebrokkeld. De samenhang van het metselwerk (baksteen-mortel) is sterk afgenomen. Het booggewelf van de oostelijke invaart wordt ondersteund. Binnen zijn bepaalde moerbalken van de oorspronkelijke zoldervloeren nog aanwezig, maar deze vertonen wegens het jarenlange inregenen via de open bovenzijde, inrotting aan de balkkoppen. De aangebrachte stalen balken ter versteviging zijn inmiddels roestig.

Van het kruiswerk is niets bewaard. De resterende onderdelen van het gaande werk zijn verwaarloosbaar en niet meer te recupereren wegens te sterk verzwakt.

⁶ MONUMENTENWACHT LIMBURG 2021: 31080-2021-M Voormalige windmolen Korenbloem-Heerweg 13 3640 Ophoven.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

2.1.1. Algemeen

Als stenen beltmolen vult de windmolen typologisch geen hiaat in het beschermd molenbestand op Vlaams niveau in. Het molenpatrimonium van Kinrooi bevat nog drie andere windmolens, waarvan twee tevens dateren uit de 19de eeuw en één uit het interbellum, allen van hetzelfde type (stenen beltmolen) en beschermd als monument⁷. Dit voorstel van opheffing in rekening genomen, blijft het windmolenpatrimonium in de nabije regio alsnog voldoende vertegenwoordigd.

2.1.2. Verlies erfgoedwaarden

Artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 stelt dat de Vlaamse Regering een besluit tot definitieve bescherming geheel of gedeeltelijk kan wijzigen of opheffen als de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

Een bewaard verslag van 1962 dat als basisdocument gediend heeft voor de bescherming en een gedetailleerde beschrijving geeft van het staand en draaiend werk van de windmolen, bewijst dat de molen in die jaren nog steeds hoge erfgoedwaarden had als representatief voorbeeld van een stenen beltmolen en dat de molen in een nog voldoende goede bouwfysische staat verkeerde voor toekomstig behoud en instandhouding⁸. In 1974, het jaar van de bescherming, verkeerde de molen al in een minder goede staat en drongen zich beveiligings- en instandhoudingswerken op. Wellicht was deze situatie ook de aanleiding tot het "voorstel van klassering". Een inspectieverslag uit 1979 maakt in functie van een vraag tot herbestemming gewag van nog "voldoende materiële getuigen die zijn overgebleven om een archeologisch verantwoorde restauratie aan te vatten"⁹. In de daaropvolgende decennia (van 1974 tot vandaag) zijn er nooit instandhoudings- en restauratiewerken ondernomen en verslechterde de bouwfysische toestand van de windmolen alsmaar¹⁰. De bouwfysische toestand van de molen is zodanig verder achteruitgegaan dat vandaag slechts een belt met een quasi lege open romp resteren met enkele structurele elementen (moerbalken) die alsook in slechte staat verkeren.

Hoewel de molenaarswoning bewaard bleef op het aanpalende perceel is de contextwaarde van de molensite de voorbije decennia sterk aangetast door verkaveling en bebouwing.

⁷ De drie andere windmolens in Kinrooi zijn: de Lemmensmolen, zie <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/86093>; de Zorgvlietmolen, zie <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/72246>; de Keijersmolen, zie <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/72251>.

⁸ Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL 153: verslag door heemkundige Jan Geerkens van 16/8/1962.

⁹ Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL 153: inspectieverslag door Jo De Schepper van 29/11/1979.

¹⁰ In 1978 vonden slechts enkele beveiligingswerken plaats (weliswaar zonder toelating van de toenmalige Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen) waarbij cruciale onderdelen verwijderd werden.

Door het aanhoudend verval en het verlies aan historische materialiteit (materiële erfgoedkenmerken en -elementen), authenticiteit en herkenbaarheid, zijn de erfgoedwaarden van de beltmolen die aanleiding gaven voor de bescherming onherstelbaar aangetast. Herstel zou in dit geval neerkomen op een zeer ingrijpende reconstructie, zonder erfgoedwaarde.

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast in de periode 1974-vandaag. Het verslag met beschrijving van de windmolen uit 1962 documenteert en registreert de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan voldoende. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist. Het belang van de nog aanwezige afzonderlijke erfgoedkenmerken en -elementen is gering. Er is bijgevolg geen verplichting tot behoud of opslag van deze elementen in een onroerenderfgoeddepot.

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de windmolen De Korenbloem wordt geheel opgeheven.

Het kadastraal perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

Windmolen De Korenbloem werd beschermd als monument met volgende adres – en kadastragegevens: Kinrooi (voorheen Ophoven), bekend ten kadaster: Kinrooi, 4de afdeling (Ophoven), deel van het artikel 1837, sectie A, het perceelnummer 905/B

Vandaag is dat: Heerweg zonder nummer in Kinrooi (Ophoven), bekend ten kadaster: Kinrooi, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 905/C.

2.4.2. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit opheffingsdossier over gaat.

De windmolen De Korenbloem is beschermd als monument:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2348>

De windmolen De Korenbloem is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/20949>

2.4.3. Omgeving

- Het beschermde monument windmolen De Korenbloem is volgens het gewestplan gelegen in woongebied met landelijk karakter. Dit woongebied vormt een smalle strook (straat met aanpalende percelen aan oostzijde) te midden van een ruim agrarisch gebied.
- Op het kadastraal perceel van de windmolen rust noch een BPA noch een RUP.

2.4.4. Natuur en Bos

Het beschermde monument windmolen De Korenbloem bevindt zich noch in een habitatrictlijngebied noch in een vogelrichtlijngebied.

3. BRONNEN

- Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL153, Kinrooi, windmolen De Korenbloem (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1981).
- MONUMENTENWACHT LIMBURG 2021: 31080-2021-M *Voormalige windmolen Korenbloem- Heerweg 13 3640 Ophoven*.
- SMET W. 1985: *Molens stervens staande. De teloorgang van de "Korenbloem" te Ophoven*, s.l.
- VANDEWEGHE E., BECUWE F., DE SADELEER S. & DECOODT H. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 187, Brussel.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Windmolen De Korenbloem en molenaarswoning [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73170> (Geraadpleegd op 14-01-2022).
- DENEWET L. & HOLEMANS H. 2020: *De Korenbloem* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=223> (Geraadpleegd op 14-1-2022).

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

4.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen